

Briuselis, 2023 12 11
COM(2023) 778 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

**Ataskaita dėl Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos (ES) 2018/2001 5 straipsnio
įgyvendinimo**

Ataskaita dėl Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos 5 straipsnio įgyvendinimo

1. Įvadas

Persvarstytoje Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvoje¹ nustatytas ES lygmens tikslas, kad bendro galutinio energijos suvartojimo procentinė dalis, kurią sudaro atsinaujinančiųjų išteklių energija, 2030 m. būtų bent 42,5 proc., taip pat tikintis, kad ši dalis pasieks 45 proc. Kitaip nei iki 2020 m. nustatytas tikslas, šis ES lygmens tikslas nebuvo išreikštas privalomais nacionaliniais įnašais. Šį tikslą turi bendrai pasiekti visos valstybės narės, remdamosi savo suderintais ir bendrais veiksmais, kaip nurodyta Direktyvoje ir Valdymo reglamente².

Pagal Valdymo reglamentą valstybės narės turi bendradarbiauti tarpusavyje, atsižvelgdamos į visas esamas ir galimas regioninio bendradarbiavimo galimybes, kad galėtų veiksmingai įgyvendinti savo nacionaliniuose energetikos ir klimato srities veiksmų planuose (NEKSVP) nustatytus uždavinius, tikslus ir įnašus. Tačiau Europos Komisijai ES mastu atlikus 2020 m. NEKSVP vertinimą³ buvo padaryta išvada, kad valstybės narės turėtų labiau praktiškai bendradarbiauti savo regione.

Dėl didesnio su atsinaujinančiųjų išteklių energija susijusio užmojo reikėtų ekonomiškai efektyviai išnaudoti atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo potencialą. Tai reiškia, kad siekiant šio tikslo bus svarbus valstybių narių bendradarbiavimas. Be to, bendradarbiavimas yra priemonė, padedanti pasiekti geresnį valstybių narių teisės aktų suderinimą. Persvarstyta Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyva siekiama skatinti bendradarbiavimą taikant nuostatas dėl bendrų projektų, statistinių perdavimų ir bendrų paramos schemų.

Iki šiol daugumai investicijų į atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos gamybą buvo taikomos nacionalinės paramos schemos, kurių reikšmė siekiant ES tikslo pripažįstama direktyvos 4 straipsnyje ir ES valstybės pagalbos taisyklėse⁴. Ši parama turėtų būti teikiama konkurencingai, pavyzdžiui, rengiant konkursus.

Direktyvos 5 straipsniu valstybėms narėms leidžiama dalyvauti atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos paramos schemose, skirtose kitose valstybėse narėse įsisteigusiams gamintojams. 2023–2026 m. laikotarpiu ši parama kiekvienais metais gali siekti ne mažiau kaip 5 proc. schemos biudžeto arba remiamo pajėgumo, 2027–2030 m. laikotarpiu – ne mažiau kaip 10 proc. arba tais atvejais, kai ši dalis mažesnė, bet kuriais konkrečiais metais ji turi būti atitinkamos valstybės narės tinklų sujungimo mastui užtikrinti reikiamo dydžio. Be to, suteikus galimybę dalyvauti paramos schemose gali būti numatoma fiziškai importuoti elektros energiją. Jeigu valstybė narė, kuri pradeda taikyti savo paramos schemą, reikalauja pateikti fizinio importo įrodymą, parama pagal tokią schemą gali būti teikiama tik projektams, įgyvendinamiems šalyse, su kuriomis ta valstybė narė turi tiesiogines jungtis. Direktyvoje nustatyta, kad tais atvejais, kai valstybė narė nusprendžia leisti dalyvauti paramos schemose,

¹ Direktyva (ES) 2018/2001 su pakeitimais, padarytais Direktyva (ES) 2023/2413.

² 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo.

³ „Žaliosios pertvarkos plėtojimas ir ekonomikos atsigavimo skatinimas integruotai planuojant energetikos ir klimato srities veiksmus“ (COM(2020) 564 final).

⁴ 2022 m. valstybės pagalbos klimato ir aplinkos apsaugai ir energetikai gairės (2022/C 80/01).

susijusios valstybės narės turi susitarti dėl tokio dalyvavimo principų, be kita ko, bent dėl atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos, su kuria yra susijusi teikiama tarpvalstybinė parama, paskirstymo principų. Siekdamos įgyti papildomos įgyvendinimo patirties, valstybės narės gali parengti vieną ar daugiau bandomųjų schemų, pagal kurias paramą galėtų gauti kitose valstybėse narėse įsisteigę gamintojai.

5 straipsnio 5 dalyje reikalaujama, kad Komisija atliktų šio straipsnio įgyvendinimo vertinimą. Įgyvendinimo ataskaitoje turėtų būti įvertinta, ar reikia nustatyti įpareigojimą valstybėms narėms iš dalies leisti dalyvauti jų atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos paramos schemose kitose valstybėse narėse įsisteigusiems gamintojams, siekiant užtikrinti, kad tokių gamintojų dalis iki 2025 m. siektų 5 proc., o iki 2030 m. – 10 proc.

Šiuo tikslu šioje ataskaitoje vertinama, koku mastu nuo Direktyvos (ES) 2018/2001 įsigaliojimo valstybės narės yra įgyvendinusios 5 straipsnį, suteikdamos galimybę dalyvauti paramos schemose arba organizuodamos bandomąsias schemas. Šioje ataskaitoje pateikiama pavyzdžių, tokių kaip atvejų tyrimai, taip pat dėl šio klausimo vykusių konsultacijų su suinteresuotosiomis šalimis rezultatai.

2. Žinomi galimybės dalyvauti paramos schemose ir bandomuosiuose projektuose suteikimo pavyzdžiai

a. Tarpvalstybinis Vokietijos ir Danijos fotovoltinės saulės energijos konkursas

2016 m. Vokietija ir Danija pagal dvišalį bendradarbiavimo susitarimą surengė du bandomuosius tarpvalstybinius fotovoltinės saulės energijos aukcionus: vieną iš jų organizavo Vokietija, o kitą – Danija. Vokietijos organizuotame 50 MW aukcione dėl paramos išmokų galėjo varžytis Danijoje esantys įrenginiai, o Danijos 20 MW aukcione dėl 2,4 MW – Vokietijoje esantys įrenginiai. Aukcionai skyrėsi keliais struktūros elementais. Pavyzdžiui, Vokietijos aukcione buvo skiriamos kintamosios rinkos priemokos, o Danijoje – fiksuotos. Vokietijoje buvo leidžiama siūlyti kainą už 0,1–10 MW, o Danijoje – už ne daugiau kaip 2,4 MW. Vokietija buvo nustačiusi didžiausią siūlomą kainą, o Danija aukščiausios kainos nebuvo nustačiusi.

Vokietijos aukcione buvo pateikti 43 kainos pasiūlymai dėl 297 MW, iš jų 143 MW teko Vokietijoje vykdomiems projektams (26 pasiūlymai), o 154 MW – Danijoje vykdomiems projektams (17 pasiūlymų). Visi penki laimėję kainos pasiūlymai buvo skirti Danijoje įgyvendinamiems projektams, kurių didžiausias galimas pajėgumas buvo 10 MW. Danijos aukcione buvo pateikti 36 pasiūlymai dėl 79,45 MW, o dėl Vokietijoje esančių įrenginių pasiūlymų nepateikta. Visi devyni laimėję kainos pasiūlymai buvo skirti projektams, kurių didžiausias galimas pajėgumas buvo 2,4 MW. Todėl visi bendro konkurso pajėgumai buvo skirti Danijoje vykdomiems projektams.

b. Planuotas Airijos ir Jungtinės Karalystės susitarimas dėl vėjo elektrinių parkų

2014 m. Airija ir Jungtinė Karalystė rengė tarpvyriausybinių susitarimą, kuriuo buvo siekiama panaudojant JK vyriausybės subsidijas Airijos Midlandso regione įrengti vėjo elektrinių parkus, kurių bendra galia būtų apie 5 GW, ir eksportuoti pagamintą elektros energiją į Jungtinę Karalystę. Taip būtų buvusi sukurta Airijos elektros energijos eksporto rinka ir

gautakita ekonominė nauda, o Jungtinė Karalystė būtų galėjusi pasiekti savo atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslus mažesnėmis sąnaudomis nei naudojant kitus atsinaujinančiuosius energijos išteklius. Vieno iš projekto plėtotojų teigimu, buvo tikimasi, kad Jungtinės Karalystės vartotojai per 15 metų sutaupys apie 7 mlrd. GBP⁵. Galiausiai šio susitarimo buvo atsisakyta dėl vietos bendruomenių susirūpinimo dėl siūlomų vėjo elektrinių parkų dydžio, atskirų turbinų aukščio ir poveikio aplinkai bei turto vertei. Be to, buvo manoma, kad numatoma nauda Airijai būtų buvusi žymiai mažesnė už poveikį aplinkai, susijusį su vėjo elektrinių parkų įrengimu šioje šalyje⁶.

3. *Suinteresuotųjų šalių indėlis*

Su valstybėmis narėmis buvo konsultuojamasi įgyvendinant Suderintus veiksmus dėl Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos (CA-RES)⁷ ir teikiant dvišalius prašymus. Į klausimą, išsiųstą įgyvendinant CA-RES, atsakymus pateikė iš viso dešimt valstybių narių. Šešios iš šių valstybių narių (Kipras, Suomija, Slovėnija, Slovakija, Danija ir Lenkija) atsakė, kad neketina suteikti galimybės dalyvauti jų paramos schemose. Švedija nurodė, kad kartu su Norvegija jau taiko elektros energijos sertifikatų sistemą. Graikija atsakė, kad, remiantis neseniai priimtu ministro sprendimu, 2023 m. planuojama surengti tris bendrus vėjo ir saulės fotovoltinės energijos aukcionus, kuriuose galės dalyvauti kitose valstybėse narėse įsisteigę gamintojai. Kitų valstybių narių gamintojų pajėgumų dalis šiuose aukcionuose nebuvo nurodyta. Kitas 2023 m. suplanuotas aukcionas buvo skirtas tik kitose valstybėse narėse įsisteigusiems gamintojams.

Iki šiol atsakymus pateikusios valstybės narės nepasirašė jokių bendradarbiavimo susitarimų dėl dalyvavimo paramos schemose. Išskyrus Daniją, nė viena iš atsakymus pateikusių valstybių narių neorganizavo bandomųjų schemų, pagal kurias paramą galėtų gauti kitose valstybėse narėse įsisteigę gamintojai⁸.

Valstybių narių buvo klausama, kokia, jų nuomone, yra pagrindinė kliūtis, trukdanti dalyvauti paramos schemose. Atsakymuose buvo paminėti keli veiksniai: skirtingos nacionalinės paramos schemos ir rizika, kad dėl šių skirtumų gali atsirasti nesąžininga konkurencija; administracinių procesų skirtumai; susirūpinimą keliantys klausimai, susiję su tiekimo saugumu; su komunikacija ir bendru sutarimu su kitomis valstybėmis narėmis susijusios problemos ir nepakankamas elektros energijos tinklų jungčių su kitomis valstybėmis narėmis skaičius.

Dėl priemonių, kurių Komisija galėtų imtis, kad paskatintų valstybes narės arba joms padėtų suteikti galimybę dalyvauti paramos schemose kitoje valstybėje narėje įsisteigusiems gamintojams, atsakymuose buvo paminėtas procedūrų standartizavimas, įskaitant iš anksto parengtą susitarimų sudarymo sistemą.

⁵ <https://www.bbc.com/news/science-environment-21147279>

⁶ „Tarpvalstybinis bendradarbiavimas atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje“, p. 5, <https://www.eea.europa.eu/publications/cross-border-cooperation-on-renewable-energy>.

⁷ CA-RES yra pagal programą „Horizontas 2020“ įgyvendinamas projektas. Juo remiamas direktyvos perkėlimas į nacionalinę teisę ir įgyvendinimas. Įgyvendinant CA-RES dalyvaujančios šalys keičiasi patirtimi ir geriausios praktikos pavyzdžiais.

⁸ Savo atsakyme Danija nurodė 2016 m. kartu su Vokietija vykdytą bandomąjį tarpvalstybinį fotovoltinės saulės energijos konkursą, aprašytą šios ataskaitos 2 skirsnio a dalyje.

Kartu su pagal CA-RES sistemą vykdytomis konsultacijomis Komisija internete paskelbė kvietimą teikti informaciją apie galimybę valstybėms narėms iš dalies suteikti galimybę kitose valstybėse narėse įsisteigusiems gamintojams dalyvauti jų su atsinaujinančiųjų išteklių elektros energija susijusiose paramos schemose, įskaitant galimybę Komisijai pasiūlyti nustatyti privalomą reikalavimą suteikti galimybę dalyvauti paramos schemose.

Komisija gavo 18 atsakymų, pateiktų pagal kvietimą teikti informaciją. Pasibaigus terminui, Komisija taip pat gavo du e. paštu pateiktus atsakymus. Dauguma respondentų nepritarė dėl privalomo reikalavimo suteikti galimybę dalyvauti paramos schemose. Visuose pagal kvietimą teikti informaciją pateiktuose asmenų atsakymuose buvo išreikštas nepritarimas dėl privalomo reikalavimo suteikti tokią galimybę, daugiausia pabrėžiant susirūpinimą dėl valstybių narių suverenumo.

Komisija gavo tris valstybių narių atsakymus, pateiktus pagal kvietimą teikti informaciją. Dar vienas atsakymas buvo pateiktas Komisijai išsiuntus papildomą dvišalį prašymą valstybėms narėms. Iš visų atsakymų teikti informaciją, du pateikė valstybės narės, kurios jau vykdė bandomąjį tarpvalstybinių aukcionų projektą, t. y. Danija ir Vokietija⁹. Savo atsakyme Danija pabrėžia, kad valstybės narės turi būti lanksčios priimdamos sprendimus, susijusius su tinkamomis atsinaujinančiųjų išteklių energijos rėmimo priemonėmis, be kita ko, taikydamos nacionalines paramos schemas ir suteikdamos galimybę tose schemose dalyvauti kitų valstybių narių gamintojams. Danija taip pat primena, kad iš esmės tikimasi, jog ateityje sausumoje gaminamos atsinaujinančiųjų išteklių energijos pajėgumai bus diegiami nenaudojant paramos schemų.

Vokietijos atsakyme buvo aprašytos su Danija rengtų bandomųjų tarpvalstybinių aukcionų struktūros ypatybės, jų metu įgyta patirtis, susijusi su galimybe bendradarbiaujant padidinti efektyvumą ir su tarpvalstybinių aukcionų reguliavimo sąlygų svarba, taip pat Vokietijoje taikomos nuostatos dėl paramos atsinaujinančiųjų išteklių energijai schemų. Pagal nacionalines taisykles, nuo 2017 m., nustačius, kad atsinaujinančiųjų išteklių energijai skiriama parama turi būti nustatoma aukcionuose, turi būti suteikiama galimybė dalį visų kasmet pridedamų pajėgumų tam tikromis sąlygomis gauti įgyvendinant atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektus kitose valstybėse narėse¹⁰. Vėliau šios taisyklės buvo iš dalies pakeistos 2017, 2021 ir 2023 m. Buvo padidinta pajėgumų dalis, kuri turi būti užtikrinama kitose valstybėse narėse įgyvendinamais projektais, nustatytos papildomos technologijos, kurios gali būti įtraukiamos į tarpvalstybinius aukcionus, pakeista rinkos priemonių apskaičiavimo metodika ir sustabdytas abipusiškumo reikalavimo taikymas. Pagal šiuo metu galiojančias taisykles reikalaujama suteikti galimybę užtikrinti 20 proc. visų kasmet pridedamų pajėgumų įgyvendinant atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektus kitose valstybėse narėse, o jūros vėjo energijos pajėgumams ši nustatyta 20 proc. riba netaikoma ir visi tokios energijos pajėgumai gali būti užtikrinami įgyvendinant projektus kitose valstybėse

⁹ Trečias valstybės narės (Lietuvos) atsakymas buvo susijęs su galiojančia reguliavimo sistema, taikoma bendroms paramos schemoms ir dalyvavimui aukcionuose kitoje valstybėje narėje, tačiau jame nebuvo pareikšta pozicija dėl privalomo reikalavimo suteikti galimybę dalyvauti paramos schemose ar nepritarimas dėl tokio reikalavimo.

¹⁰ 1) Tarp Vokietijos ir šalies partnerės yra sudaryta tarptautinė sutartis dėl bendradarbiavimo mechanizmo pagal Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvą; 2) šis bendradarbiavimas yra abipusis, o tai reiškia, kad abi šalys suteikia galimybes varžytis jų atitinkamų šalių partnerių rinkose vykstančiuose aukcionuose dėl panašių kiekių, ir 3) pagaminta elektros energija turi būti fiziškai importuojama arba turėti panašų poveikį Vokietijos elektros energijos rinkai.

narėse. Savo pateiktame atsakyme Vokietija pripažįsta, kad privalomas įpareigojimas suteikti galimybę dalyvauti paramos schemose paskatintų valstybes nares bendradarbiauti atsinaujinančiųjų energijos išteklių srityje. Tačiau Vokietija taip pat primena sugriežtintas neseniai peržiūrėtos Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos 9 straipsnio nuostatas dėl bendrų projektų. Vokietija mano, kad Komisijos parama bendradarbiavimui būtų naudinga siekiant padidinti paramos schemų veiksmingumą ES.

Daugumoje pramonės atstovų atsakymų teigiama, kad privalomas reikalavimas suteikti galimybę naudotis schemomis neatitinka pagrindinių susijusių vyriausybių poreikių, kad dėl jo galėtų sumažėti schemų ir visos energetikos pertvarkos teisėtumas ir visuomenės parama ir kad privalomo įpareigojimo nustatymas gali būti ne pats tinkamiausias būdas padėti pasiekti ES atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslą iki 2030 m., nes gali reikėti pakeisti reikalavimus, kuriuos, siekiant gauti paramą, turi atitikti remiami įrenginiai, arba pakeisti pačią finansavimo schemą, o taip būtų sukuriama administracinė našta. Pavyzdžiui, respondentai nurodo, kad pagal Ispanijos paramos schemą REER (*Régimen Económico de Energías Renovables*) elektros energijos gamybos įrenginiai turi būti Ispanijos žemyninėje dalyje ir turi būti pasiektos tam tikros administracinės tarpinės reikšmės. Siekiant suteikti galimybę kitose valstybėse narėse esantiems įrenginiams dalyvauti paramos schemose, reikėtų pakeisti reikalavimą dėl vietos, taip pat reikalavimą pasiekti tam tikras administracines tarpines reikšmes, nes šiems įrenginiams būtų taikomi kitokie leidimų išdavimo ir administravimo procesai nei Ispanijoje. Be to, jeigu konkursas vyksta sandorių dėl kainų skirtumo forma, dėl skirtingų finansinės paramos mokėjimų naštos paskirstymo dalyvaujančių šalių rinkos dalyviams taisyklių valstybėse narėse gali nebūti užtikrintas vienodas požiūris.

Tačiau viena pramonės asociacija, kuri pritarė dėl privalomo reikalavimo suteikti galimybę dalyvauti paramos schemose, pritarė ir dėl bendros ES sistemos arba suderintų paramos priemonių, kuriomis būtų remiamas ekonomiškai efektyvus atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimas ir elektros energijos rinkos integracija bei veikimas. Kita atsakymus pateikusi pramonės asociacija įspėjo, kad, jeigu toks reikalavimas suteikti galimybę dalyvauti paramos schemose taptų privalomas, nacionalinis finansavimas tiesiogiai arba netiesiogiai būtų vykdomas atitinkamos valstybės narės gyventojų lėšomis, todėl toks finansavimas visų pirma turėtų padėti siekti tos valstybės narės energetikos ir klimato srities tikslų. Dar viena pramonės asociacija pritarė dėl privalomo reikalavimo suteikti galimybę dalyvauti paramos schemose, kad pagamintą energiją būtų galima eksportuoti į aukcioną rengiančią valstybę narę. Be to, ši respondentė paragino suteikti galimybę transportuoti tarpvalstybiniu mastu remiamą atsinaujinančiųjų išteklių elektros energiją dujinių molekulių, t. y. vandenilio, forma. Respondentė teigė, kad taip būtų galima išspręsti problemą, susijusią su ne visada pakankamu elektros energijos tinklo pajėgumu, ir sukurti sezoninio atsinaujinančiųjų išteklių energijos kaupimo galimybę.

Nors dauguma respondentų pageidavo, kad reikalavimas suteikti galimybę dalyvauti paramos schemose nebūtų privalomas, buvo plačiai pripažinta bendradarbiavimo atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo srityje nauda. Visų pirma buvo nurodyta, kad jūros vėjo energijos sektorius yra vienas iš sektorių, kuriuose labai svarbus sistemingas šalių, esančių aplink jūros baseiną, veiksmų koordinavimas ir bendradarbiavimas.

Keli atsakymus pateikę pramonės atstovai pritarė, kad turėtų būti skatinama suteikti galimybę dalyvauti paramos schemose, nes taip būtų sukuriama konkurencija tarp didesnio kainos siūlytojų skaičiaus, valstybės narės būtų skatinamos suderinti savo administracines procedūras ir būtų numatomi labiau europietiški metodai tais atvejais, kai, pavyzdžiui, viena valstybė

narė turi mažai galimybių panaudoti papildomą atsinaujinančiųjų išteklių energiją, nors jos nacionalinė paklausa yra didelė, o kitos valstybės narės išteklių potencialas yra didesnis nei jos vidaus paklausa. Tačiau saulės energijos pramonės atstovai pabrėžė, jog tam, kad tarpvalstybiniai konkursai būtų sėkmingi, administracinė našta turi ir toliau būti nedidelė ir turi būti užtikrinamas abiejų šalių paramos mechanizmus ir nacionalinių politikos priemonių matomumas.

Atsakymus pateikę tiek saulės, tiek vėjo energijos pramonės atstovai akcentavo kelių su tinklų infrastruktūra susijusių aspektų svarbą. Jie pabrėžė, kad reikia didinti elektros energijos tinklų sujungimo mastą, ir nurodė, kad fizinis prijungimas prie tinklo yra viena iš galimybės dalyvauti paramos schemose suteikimo būtinų sąlygų. Vienas vėjo energijos pramonės atstovas pabrėžė, kad atliekant sąnaudų ir naudos paskirstymą turi būti atsižvelgiama ir į prijungimo prie tinklo sąnaudas. Vienas saulės energijos pramonės atstovas tvirtino, kad vienodos sąlygos atitinkamoms šalims turėtų būti užtikrinamos suderinant reguliavimo sistemas arba taikant sąnaudų pasidalijimo priemones. Pavyzdžiui, jeigu prijungimo prie tinklo sąnaudos skiriasi, atrenkant kainų pasiūlymus prie rinkoje, kurios sąlygos palankesnės, teikiamų pasiūlymų būtų galima pridėti priemoną.

Kelių respondentų atsakymai taip pat sutapo dėl jų požiūrio į aiškesnį sąnaudų ir naudos pasidalijimą. Vėjo energijos pramonės atstovai pabrėžė, kad tarpvalstybinio masto schema turėtų padėti valstybėms narėms pašalinti sąnaudų ir naudos vertinimo skirtumus, kad pagaminama elektros energija turėtų padidinti tiekimo saugumą šalyje, kuri suteikia galimybę dalyvauti jos paramos schemoje, ir kad tokioje šalyje dėl papildomų įrengtų atsinaujinančiųjų išteklių energijos pajėgumų taip pat turėtų sumažėti elektros energijos kainos. Saulės energijos pramonės atstovai atkreipė dėmesį į tai, kad paramos mechanizmas galėtų būti kuriamas taip, kad priimančioji šalis taip pat galėtų gauti naudos iš įrenginių – pavyzdžiui, įtraukiant vietos gyventojus, vietos projektų plėtotojus ir numatant, kad įrenginiai galėtų priklausyti vietos savininkams. Saulės energijos pramonės atstovai taip pat pabrėžė aiškios ir skaidrios pagamintos ir eksportuojamos elektros energijos apskaitos svarbą siekiant išvengti dvigubos apskaitos.

Vienas Danijos atsinaujinančiųjų išteklių energijos pramonei atstovavęs respondentas nurodė, kad atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektai sausumoje ir jūroje buvo vykdomi nenaudojant paramos schemų ir kad subsidijų naudojimas turėtų neigiamą poveikį atsinaujinančiųjų išteklių energijos pramonės sėkmei ir naudai. Tačiau šis pramonės atstovas nurodė, kad reikia subsidijų vėjo ir saulės energijos infrastruktūros elementų gamybai, nes tai yra priemonė, padedanti sustiprinti Europos vertės grandines.

4. Vertinimas

Remiantis rengiant šią ataskaitą surinktais duomenimis, akivaizdu, kad valstybėse narėse vyksta labai nedaug konkrečių pokyčių, susijusių su galimybės dalyvauti paramos schemose suteikimu – kalbant tiek apie teisės aktų reikalavimus, tiek apie patirtį įgyvendinant bandomąsias schemas.

Vokietija yra viena iš nedaugelio valstybių narių, kuri galimybės dalyvauti jų paramos schemose suteikimą įtraukė į savo energetikos srities teisės aktus. Tačiau ši šalis atkreipia dėmesį į tai, kad trūksta kitų valstybių narių susidomėjimo tarpvalstybiniais aukcionais, todėl ši bendradarbiavimo mechanizmą įgyvendinti sunku. Dauguma kitų valstybių narių neketina

suteikti galimybės dalyvauti jų paramos schemose, išskyrus Graikiją, kuri 2023 m. planuoja surengti kelis vėjo ir saulės energijos aukcionus, kuriuose galėtų dalyvauti kitose valstybėse narėse įsisteigę gamintojai, o vienas iš jų bus skirtas tik kaimyninėse šalyse įsisteigusiems gamintojams. Kai kuriose valstybėse narėse nebūtų įmanoma suteikti tokios galimybės neatlikus šiuo metu taikomų reguliavimo sistemų pakeitimų – kaip antai Ispanijoje, kur pagal paramos schemas finansuojami įrenginiai turi būti įrengti Ispanijos teritorijoje ir turi būti pasiektos tam tikros administracinės tarpinės reikšmės. Tokiais atvejais galimi reguliavimo pakeitimai turėtų suteikti daugiau lankstumo dėl įrenginio įrengimo vietos ir tiek, kiek tam tikrų elementų atžvilgiu ir toliau būtų taikomos nacionalinio lygmens su atsinaujinančiųjų išteklių energija susijusios administracinės procedūros, kurios nėra suderintos ES taisyklėmis, ir kad kitos šalies reguliavimo sistemoje būtų galima nustatyti panašias administracines tarpines reikšmes, kartu atsižvelgiant į jos nacionalinius ypatumus.

Kalbant apie bandomųjų projektų įgyvendinimo patirtį, Vokietijos ir Danijos bandomasis pavyzdys parodė, kad tarpvalstybiniuose aukcionuose sudaromos sąlygos projektams, kuriems taikomos palankesnės sąlygos (pvz., su išteklių potencialu susijusiems projektams), konkuruoti taip, kad paramos schemą finansuojančios valstybės biudžetui būtų daromas mažesnis finansinis poveikis. Šiame bandomajame projekte penkiems laimėjusiems pasiūlymams dėl projektų, kurie bus vykdomi Danijoje, reikėjo nustatyti 5,38 EUR centų/kWh kintamąją priemonę, kuri buvo mažesnė už anksčiau tuo metu Vokietijoje vykusiuose nacionaliniuose aukcionuose nustatytą vidutinę kainą (7,25 EUR centų/kWh, t. y. beveik 26 proc. mažesnė). Vis dėlto, kaip matyti iš rengiant šią ataskaitą kelių suinteresuotųjų šalių pateiktos informacijos, tarpvalstybinėmis paramos schemomis turėtų būti ne tik padedama ekonomiškai efektyviai naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją, bet ir užtikrinamas subalansuotas platesnio masto sąnaudų paskirstymas dalyvaujančioms šalims taip, kad būtų galima įgyvendinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektus.

Iš Vokietijos ir Danijos bandomojo projekto patirties taip pat matyti, kad svarbu atsižvelgti į dalyvaujančių šalių reguliavimo sąlygų skirtumus. Vokietijos aukciono, kuriame visi laimėję pasiūlymai buvo susiję su Danijoje esančia žemės ūkio paskirties žeme, rezultatas galėjo būti siejamas ne tik su geresnėmis išteklių galimybėmis Danijoje, bet ir su Vokietijos teritoriniais apribojimais, dėl kurių žemės ūkio paskirties žemėje draudžiama vykdyti fotovoltinės saulės energijos projektus, taip pat su šiek tiek mažesniais mokesčiais ir mažesnėmis žemės nuomos išlaidomis Danijoje¹¹.

Danija taip pat buvo nustačiusi tuos pačius teritorinius apribojimus Danijos organizuotame konkurse, tačiau tik Vokietijos teritorijoje esantiems įrenginiams, o tarpvalstybinio konkurso metu kai kurios suinteresuotosios šalys šią sąlygą įvertino kaip Vokietijos įrenginiams nepalankią aplinkybę¹². Be to, Vokietijos pasiūlymų teikėjai nebuvo linkę dalyvauti tarpvalstybiniame aukcione galbūt tikėdamiesi dalyvauti būsimuose Vokietijoje rengsimuose aukcionuose. Tai, kad prieš tarpvalstybinį aukcioną Danijoje buvo nuspręsta nebetaikyti paramos didelėms fotovoltinės saulės energijos elektrinėms mechanizmo, taip pat tai, kad nebuvo planuojama rengti daugiau aukcionų, taip pat galėjo paskatinti aktyviai dalyvauti Danijos pasiūlymų teikėjus. Iš nacionalinių ir tarpvalstybinių priemonių sąveikos matyti, kad svarbios yra šios aplinkybės: i) nacionalinių ir tarpvalstybinių priemonių įgyvendinimo laiko

¹¹ https://static.agora-energiewende.de/fileadmin/Projekte/2017/RES-Policy/144_cross-border_RES_cooperation_WEB.pdf

¹² <https://www.eea.europa.eu/publications/cross-border-cooperation-on-renewable-energy>

pasirinkimas ir ii) dalyvaujančių šalių tarpusavio sąveika vertinant jų institucines, teises ir finansines struktūras.

Dauguma rengiant šią ataskaitą Komisijos konsultacijose su suinteresuotosiomis šalimis dalyvavusių respondentų nepritarė dėl privalomo reikalavimo suteikti galimybę dalyvauti jų paramos schemose. Tokio nepritarimo priežastys buvo įvairios – nuo nacionalinio suverenumo iki didesnės administracinės naštos ir sunkumų, susijusių su sąnaudų ir naudos paskirstymu taip, kad susijusiose šalyse jis būtų laikomas teisingu. Vykstant dvišaliam keitimuisi informacija su valstybėmis narėmis taip pat buvo nustatyta, kad esama problemų, susijusių su visuomenės pritarimu dėl nacionalinio biudžeto lėšų naudojimo kitos valstybės narės atsinaujinančiųjų išteklių energijos sektoriaus plėtrai finansuoti. Buvo paminėtas dar vienas argumentas, kad paramą kapitalo išlaidų investicijoms turi nedelsiant išmokėti prisidedančioji valstybė narė, ir tai turės poveikį jos biudžetui, o galima bendradarbiavimo nauda būtų gauta tik ateityje. Tačiau, kadangi daugumoje dabartinių paramos atsinaujinančiųjų išteklių energijai schemų nenumatomos jokios išankstinės kapitalo išlaidos, o tik nuolatiniai mokėjimai už pagamintą elektros energiją, kurie būtų paskirstytų laikui bėgant, daugeliu atvejų šios problemos nebūtų.

Be to, svarstant galimybę nustatyti privalomą reikalavimą suteikti galimybę dalyvauti paramos schemose, taip pat reikėtų atsižvelgti į nuostatas, kurios neseniai buvo įtrauktos į Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvą. Pagal šias nuostatas reikalaujama, kad ne vėliau kaip iki 2025 m. pabaigos kiekviena valstybė narė susitartų nustatyti bendradarbiavimo su viena ar daugiau kitų valstybių narių dėl bendrų atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos projektų sistemą. Šios nuostatos buvo įtrauktos kaip privalomos reaguojant į nepakankamą valstybių narių bendradarbiavimą atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje, kad įgijus su šių nuostatų įgyvendinimu susijusios patirties būtų galima geriau suprasti, ar reikia taikyti papildomas privalomas priemones bendradarbiavimui stiprinti ir taip užtikrinti veiksmingesnį atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimą.

Vis dėlto plačiai pripažįstama, kad bendradarbiavimas yra naudingas ir kad reikia jį toliau skatinti. Didėjant atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo mastui, vienoje valstybėje narėse gali pritrūkti naujiems įrenginiams tinkamų vietų, o kitose – ne, visų pirma atsižvelgiant į skirtumus tarp valstybių narių elektros energijos paklausos, atsinaujinančiųjų energijos išteklių potencialo ir naujų įrenginių vietų.

Atrodo, kad esama daugiau galimybių įgyvendinti tarpvalstybines paramos schemas, skirtas jūrų atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektams, kurių atveju dažnai pagaminama daug elektros energijos, kurios kiekis viršija vienos šalies poreikius, tačiau jiems taip pat reikia didelių investicijų. Tokie projektai galėtų būti ypač patrauklūs iš visų pusių sausumos apsuptoms šalims, kurių galimybės įgyvendinti naujus atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektus yra ribotos, ir jos galėtų išnaudoti atsinaujinančiųjų išteklių energijos galimybes, kurias suteikia jūros vėjo energijos technologijos. Kaip paaiškinta pirmiau, toks požiūris gali būti taikomas kartu su reikalavimu fiziškai keistis elektros energija, nors tai gali būti nebūtina ir priklausytų nuo susijusių valstybių narių poreikių. Be to, tarpvalstybinės paramos schemas taip pat gali būti ypač svarbios kai kurių hibridinių jungčių¹³ projektų, kurie yra kuriami ir dėl kurių susitariama, atvejais, kai jūrų hibridiniais projektais užtikrinamos fizinės jungtys, o

¹³ Kuriant hibridines jungtis derinama jūros vėjo energijos gamybos ir elektros energijos tinklų sujungimo veikla.

tarpvалstybinės paramos schemos gali padėti įgyvendinti tarpvалstybinius jūros vėjo energijos projektus.

5. Išvada

Šioje ataskaitoje aprašyta iki šiol įgyta patirtis, susijusi su Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos 5 straipsnio įgyvendinimu, taip pat pateikiami valstybių narių ir įvairių suinteresuotųjų šalių atsiliepimai apie įgytą patirtį ir ateities perspektyvas.

Iš įrodymų aiškiai matyti, kad gerai organizuojamas valstybių narių bendradarbiavimas atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje suteikia daug galimybių, susijusių su ekonominiu efektyvumu, reguliavimo sistemų konvergencija ir geresniu turimų atsinaujinančiųjų išteklių panaudojimu. Tarpvalstybinių paramos schemų atveju šias galimybes galima išnaudoti tik tuo atveju, jei kuriant schemą bus atsižvelgiama į įvairių jos struktūros elementų poveikį rezultatams ir dalyvaujančių šalių sąnaudoms bei naudai tiek vietos, tiek rinkos integracijos požiūriu. Be to, iš reguliavimo skirtumų poveikio tarpvалstybinių paramos schemų rezultatams matyti, kad valstybės narės turėtų dar daugiau galimybių tobulinti savo nacionalines atsinaujinančiųjų išteklių energijos diegimo sistemas.

Atrodo, kad nėra vieno sprendimo dėl galybės dalyvauti paramos schemose suteikimo, kuri būtų galima pritaikyti visose šalyse, nes šios schemos turi būti pritaikomos prie konkrečių šalių partnerių aplinkybių. Tačiau atitinkamų valstybių narių prašymu Komisija gali palengvinti šį procesą teikdama gaires, bendradarbiavimo susitarimų šablonus, technines žinias ir pagalbą tiesioginių ir netiesioginių bendradarbiavimo sąnaudų ir naudos srityse. Jūros atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje, pasižyminčioje ypatingomis galimybėmis kurti būsimas tarpvалstybines paramos schemas, Komisija jau reguliariai diskutuoja su valstybėmis narėmis tokiuose forumuose kaip Šiaurės jūros bendradarbiavimo energetikos srityje organizacija, kurios veikla, be kita ko, apima jūrų infrastruktūros ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos sąnaudų pasidalijimo sritis. Šiuo atžvilgiu Komisija iki 2024 m. vidurio priims gaires dėl jūrų projektų sąnaudų pasidalijimo. Įvertinusi galutinius atnaujintus NEKSVP, Komisija taip pat dalsis duomenimis su valstybėmis narėmis ir jas konsultuos, siekdama padėti nustatyti jūrų atsinaujinančiųjų išteklių energijos galimybes, be kita ko, atsižvelgiant į technologijų rūšis.

Į persvarstyta Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvą įtrauktas privalomas reikalavimas nustatyti bendradarbiavimo vykdant bendrus projektus sistemą, todėl direktyvoje jau atsižvelgiama į glaudesnio valstybių narių bendradarbiavimo atsinaujinančiųjų energijos išteklių srityje poreikį. Nėra įtikinamų įrodymų, kad būtų naudinga įpareigoti valstybes nars iš dalies leisti kitose valstybėse narėse įsisteigusiems gamintojams dalyvauti jų paramos schemose, skirtose atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijai. Todėl tinkamiausias sprendimas galėtų būti stebėti, kaip įgyvendinamos naujai suderintos su bendradarbiavimu susijusios nuostatos ir koks yra jų poveikis siekiant tikslų, kartu išlaikant galimybę vėliau pasiūlyti nustatyti papildomus įpareigojimus, kurie būtų taikomi kaip priemonė, skirta sustiprinti pažangai siekiant atsinaujinančiųjų išteklių energijos srities tikslo iki 2030 m., jeigu būtų nustatyta, kad tokia pažanga yra nepakankama.